

KRÓNKA
A BABÓCSAY CSALÁDRÓL

Nagykanizsa város XIX. századbeli története

Irta :

HALIS ISTVAN

1923.

Nagykanizsai Nyomda és Lapkiadó Vállalat nyomása
33639

KRÓNKA

A BABÓCSAY CSALÁDRÓL

Nagykanizsa város XIX. századbeli története.

Írta :

HALIS ISTVÁN

1923.

Nagykanizsai Nyomda és Lapkiadó Vállalat nyomása

33639

Mindazoknak, kik a hazai
rög multjáért lelkesedni
tudnak s tudnak érte ál-
dozatot is hozni, ajánlom
—— e munkámat. ——

I.

Kanizsa város történetét egy teljes száz éven keresztül három Babócsay vezette, kiknek mindegyike a város első embere volt, s így ez a róluk szóló családi krónika tulajdonképpen Kanizsa százéves eseményét tartalmazza.

Nagy vihar dobta Kanizsára az első Babócsayt.

Ugyanis egy magyar titkos társaságot fedeztek fel 1794. évben. Tulajdonképpen ket-tős társaság volt: a Reformátorok társasága, meg a Szabadság és egyenlőség társasága. S talán nem is volt titkos, mert már a verebek is arról csiripeltek Magyarországon, hisz minálunk nem tudnak titkot tartani.

A társaságnak nem állott rendelkezésére semmiféle katonaság. Fegyverei sem voltak. És mégis azt hitte, hogy Magyarországot köztársasággá teheti. Még pedig nagyon egyszerűen: öszszegyűjt kétszázötvenezer tagot,

azokat megszavaztatja, hogy Habsburg-királyságot vagy köztársaságot óhajtanak-e Magyarországon, s ha azok többsége a köztársaságot akarja, akkor az ország magától érthetőleg köztársaság lesz.

Bizony efölött a gyerekes naivság fölött ma csak mosolyogni lehet, de akkor rettenetesnek tüntették fel a Habsburg család tulbuzgó szolgálai, s az eredmény az lön, hogy Martinovics Ignác szászvári apáturt, a társaság fejét, 1795. május 20-ikán négy társával együtt a budai Vérmezőn kivégezték, s egyelőre hatvan magyart börtönbe hurcoltak. A kettős társaság tagjai megrémülve futottak szét a veszedelem közeléből, s a vidéken lakók egy részének sikerült is elhuzódni a büntetés elől.

Ekkor menekült Kanizsára Babócsay József orvos, ki valahonnan Somogyból futott városunkba. Hogy Somogyban hol lakott, azt csupán sejthetjük nyomtatásban megjelent munkájából, mely „Boldog Zalavármegye! Keszthelyi-Hév-vizedről méltán neveztetel így attól, ki ezen rendeket írta dicséretedre,“

cím alatt nyomtatott Sopronban, s melyben a következőket írja: „a hévizi vízben nagy bőségben van Aer fixus, mely sokféle nyavalyán segít és melyet az 1790. és 1792-ik évben a török háborúk után Babócsán és Berzencén bőven italokban nyújtottam a Patétsos hidegleléstől (febris perniciososa) kinzott szegény betegeknek és ezzel olyanokat is feltámaszthattam, kikről már a Hus is rothadsága miatt lefoszlott.“ Vagyis ez adat alapján következtetve Babócsáról vagy Berzencéről kellett Kanizsára szöknie.

Külömben pedig ne higgyük, hogy fölösleges félelem üzte el lakóhelyéről, mert rettenetes büntetéssel sújtottak mindenkit, akit gyanuba lehetett fogni. Így például, hogy Zalamegyében maradjunk, Szén Károly türjei ispánt Spielbergben hét esztendeig börtönben tartották minden ítélet nélkül csupán azért, mert mint mondják „valami gyilkos eszközt (sicariam quamdam machinam,) készített kézi-bot formájában, mely alkalmas lehetett a király megölésére.“ (Mellesleg megemlítve a tanúk semmit sem tudtak a botról, s nem is

találták meg a rettenetes szerszámot.) S emiatt nem lehetett elítélni sem. De ugyanigy, járt Joachimfi György zalaapáti bencés pap is, kit szintén hét évig tartottak szigorú várfogságban, (még őt kísérete mellett sem volt szabad sohasem sétálnia, sem pedig misét mondania,) csupán azért, mert Szén Károly barátja volt, és kiderítették, hogy az ispán Zalaapátiban két ízben meglátogatta.

Az is nevelte a félelmet, hogy a bencés páter és az ispán elleni vizsgálat teljesítése, illetőleg a gyanúsítottak elfogatása iránt maga József főherceg, a locumtenens regius, intézett parancsot. Még pedig ez esetben nem is a zalamegyei hatósághoz, hova tartoztak a gyanúsítottak, hanem Somogy megye vicispánjához küldték az elfogatási parancsot, és Kun alispán nem kifogásolta a vármegyei autonomia megsértését, hanem minden ellenmondás nélkül teljesítette a parancsot. (Az igaz, hogy Zalamegye alispánja, Spisics János, a rémület hatása alatt maga is megszökött kiscsörbői birtokáról és négy hónapig a kehidai szőlőhegyekben bujdosott, a második alis-

pánt, Mlinarics Lajost pedig megbizhatatlannak tartották a bécsi udvarban.)

Hát bizony rengett a magyarföld, s mindenki menekült a veszedelem elől.

A császári ház tulajdonképpen a köztársaságért való törekvés miatt járt el ilyen kegyetlenül, (a francia forradalom által elkövetett király gyilkosságtól félt,) mert a titkos társaság másik céljával: az emberi jogoknak a jobbágyokra leendő kiterjesztésével, rokonszenvezett. (A magyar nemesség erősségét vélték általa gyöngíteni, nem vették figyelembe, hogy a titkos társaság majdnem mind nemes emberből állott.)

Babócsay József szerencsés szökése után Kanizsán orvosi hivatásának élt. Különös szorgalommal gyógyította (ingyen) a szegény embereket, ami pedig nem volt valami kényelmes dolog, mert a szegénység az utcák végein lakott, ahol olyan rettenetes sár uralkodott, hogy csak nagy körültekintéssel lehetett a csizmának a sár általi lehuzását elkerülni. Kocsin pedig akkor még nem szoktak járni a doktorok.

Babócsay József jómódu ember volt, ki nem szorult rá az orvosi gyakorlat jövedelmeire, s nem is hajhászta a hasznót. Voltak ingatlanai, s pénze is lehetett. Legalább ezt bizonyítja Kanizsa város tanácsának jegyzőkönyvében 1798. január 25-ikéről való következő bejegyzés:

„Babocsai Joseff Doktor Ur Israel Josz Zsidót törvényesen meg intetni kéri, hogy nála lévő 350 forént Capitalissát az hátra lévő Interessel együtt egy fertály esztendőnek el mulása után le füzesse. — Magyar Jóseff esküt Ur ki küldetik, hogy Israel Josz Zsidót a Capitalisnak és Interesnek 26-ik Januaristól 798-dik Esztendőtil fogva egy fertály Esztendő mulva leendő le füzetésére meg intse, és arrul a meg intető Urnak Testimonialist ki adjon.“

Ez a 350 forént mostani pénz szerint 700 koronának felelne meg. Azomban, ha megközelítőleg meg akarnánk állapítani az akkori és mostani pénz értéket, akkor tekintetbe kellene vennünk, hogy akkoriban (a Kanizsa melletti Palin-ban 1794. évben Inkei

Boldizsár hagyatéki hivatalos leltározása alkalomával,) egy darab „java ökör“ 20 forintra becsültetett, a mai rendkívüli időben pedig egy darab elsőrendű ökör ára négyszázezer korona. Tehát ilyen alapon számítva nevetséges nagy összeg közelítené meg mai érték szerint a 350 forintot.

A második feljegyzést Kanizsa városi tanács jegyzőkönyvében Babócsay Józsefről 1800. december 30-ikáról találjuk, mikor be van írva, hogy lefizette a városi pénztárba a hat forint 24 krajcár „Purger Taxát“. Ez pedig annyit jelent, hogy bár nemes ember volt Babócsay József, (teljes neve: nagyszarvi és csehi Babócsay József,) mindazonáltal olyan ideális gondolkodású volt, hogy kötelességének tartotta magát a polgárság közé fölvétetni. Előneveit pedig nem szokta használni.

Babócsay József a régi Kanizsának legtanultabb polgára. Valóságos doktor, ami úgy értendő, hogy szigorlatot tett orvos volt, milyen alig akadt néhány abban az időben az egész Magyarországon, mikor felcserek vagy fizikusok üzték az orvosi prakszist.

Ritka férfiu volt, ki messze fölötté állott kortársai fölött, ami abból is kitetszett, hogy nem használta a dr. címet sem. (Napjainkban közönséges a doktor cím, s annak dacára alig akad, aki elhagyná neve elől.)

Irogatni is szokott, de nem tudjuk, hogy az előbb említett „Boldog Zalavármegye“ könyvön kívül egyéb munkája is megjelent volna nyomtatásban.

Dolgozatai közül reánk nézve legbecse-
sebb „Kanizsa privilegiált város története“,
mely kéziratban maradt. Gyönyörű stilusban,
s annyira igazságosan írta meg a kifosztott
Kanizsának történetét, hogy talán éppen e
miatt nem engedélyezték a kinyomatását. S
azóta sem sikerült a város történetét meg-
íratni és kinyomatni. Babócsay József köny-
véből néhány ivnyi kézirat maig is megvan
a család birtokában, és abból sok ismeretlen
adatot fölhasznált e Krónika írója a „Szines
Mozaik“ könyvében.

Ezenkívül a család megőrizte Babócsay
József több kéziratban maradt munkáját, me-
lyek mind szépirodalmi és történeti dolgozatok.

Közte egy raritás: a „szabad építők“ mellett irt Apologia, mely gondosan bekötve van.

Olyan tiszta magyarsággal irt, hogy stilusa ma is bámulatra ragadja az embert.

Többrendbeli érdekes feljegyzése közül e helyütt megemlítem azt, amit az akasztófán kivégzett cigányról irt.

Abban az időben tudnillik, amikor Babócsay József Pesten az orvostudományt hallgatta, a boncoláshoz szükséges emberi holttesteket csak olymódon tudták beszerezni, hogy a temetőből a sirásó által ellopatták a névtelen holtak tetemeit, vagy pedig a hóhértől megvásárolták a felakasztottak hulláit. Ez utóbbi kevesebb veszedelemmel járt, s elég sok üzletet kötött a hóhér, mert akkoriban gyakoriak voltak az akasztások. Az akasztott cigány esetéről így ír Babócsay:

„A pesti orvosi kar 1786-ban felvett az orvosi tudományok megszerzésére.“

„Nem sokára egy segéd-boncoló jó barátom értesített, hogy Pest vármegye akasztófájáról (akkoriban készenálló épített akasztófák voltak minden vármegyében,) levétetett

estve egy ugyanazon napon felakasztott cigány teste, és boncolás végett az orvosi kar boncoló szobájába letéetett.“

„A könnyebb boncolás végett még estve a kővályuba betéetett, és szokás szerint rá elegendő viz huzatott, hogy gyöngüljön meg a test.“

„És a cigány egyszercsak magához jött.“

„Rövidség okáért elhallgatom, hogy mi történt vele. Elég az, hogy boldogult profeszszoromtól, Rác Samu urtól, felöltöztéetett viselt ruhába, utravalót is nyervén, szerencsésen elutasítatott a Magyar hazának távolabbi részeibe.“

A cigány bizonyosan sohasem árulta el a dolgot, mert félt, hogy újra felakasszák. De az orvosoknak és a tanulóknak is célszerű volt hallgatni arról, hogy tévedésből egy emberi életet megmentettek.

Értékes könyvtára is volt Babócsay Józsefnek, s abból néhány ritkaság maig is megvan. Ilyen a remek kötésü kapcsos két darab orvosi írott könyv, latin és német nyelvü (közte néhány magyar) orvosi recipével. A

tizenhatodik századból valók. Aztán megvan egy szintén írott és kemény táblába kötött magyar nyelvű történeti könyv a tizenhetedik századból.

Ezeken kívül a család birtokában megvan a „Káté“ magyarnyelvű írott példánya, milyen csupán még egy darab van a magyar nemzeti muzeum könyvtárában. S megőrizte a család a Jakobinus összeesküvők fájának egykoru kéziratját, melyen a törzs Martinovics, az ágak a titkos társaság tagjai. Mindezeket Babócsay József rejtegette abban az időben, amikor az emberek még beszélni sem mertek azokról a veszedelmes iratokról, s elég lett volna egyetlen feljelentés, hogy a rejtegető feje kockára kerüljön. Mert az ilyen iratokban rejlő eszméktől az uralkodó ház jobban félt, mint a kézibot formájában készült fegyvertől.

Babócsay József még ebben az időben is megmaradt a szabadság tántorithatatlan hívének. Egyik feljegyzése így szól: „Minden ember szabadnak születik. Miért nem szabadok jobbágyaink?“

(Akkor még a jobbágyoknak szabad költözködési joga sem volt, arról nem is szólva, hogy az adót vele fizettették, az utat vele csináltatták, a robotban munkált föld nem volt az ő tulajdona, s a derest az ő számára tartották.)

Mint orvos nagy hírű volt Babócsay József. Orvosi hivatását kötelesség gyanánt gyakorolta, és a szenvedő ember gyógyításában sohasem gondolt azzal, hogy tud-e fizetni.

Az időben a katonák gyógyítása különösen primitív módon történt, s a beteg hadfinak nem igen jutott más hely, mint valami zugoly, amelyet a kovártélyos gazda adhatott.

Babócsay doktornak volt a Piartzi utcán két darab emeletes háza, melyekhez hasonló szépségű és értékű alig akadt az egész Kanizsán. Egyszercsak avval lepte meg a kanizsaiakat, hogy egyik házát oda ajándékozta katonai kórház céljára, azt mondván:

— A feleségemmel ugyis kaptam egy házat, mely untig elég családomnak. Mint-hogy pedig a beteg katonák nagyon szenvednek kórház hiánya miatt: miért ne adjam hát nekik egyik felesleges házamat?

Magasabb filozofiával kevés ember indokolta pazar ajándékozását.

Ezt a házat vagy száz évig használták katonai ispotálynak, míg 1894. év táján a katonai kincstár, illetőleg a vármegye eladta árverésen, mikor Kanizsa városa vette meg, s azóta a város tulajdona. Ott fekszik a mostani rozoga postahivatal átellenében. Homlokzata a Fő-utra néz, hátsó része pedig a Zrinyi-utcára nyulik. A borzasztó világháború alatt a „közellátási üzemek“ voltak benne elhelyezve, jelenleg pedig a „csecsemő és anyavédelem“ céljára szolgál.

De még valamit el kell mondanunk erről a házról.

Tudnillik azt, hogy Kanizsának ez a legrégebb háza, mely megvolt valószínűleg már a török uralom alatt is. Amíg a város régi emlékei és épületei mind elpusztultak, addig ez a ház egyedül maradt meg régi formájában; csupán az újabb időben három boltajtót vágtak az örök időre épített vastag falban. Talán ezzel is kár volt megsérteni a történelmi épületet.

A ház valamikor dombon volt építve, csakhogy időközben a Varasdi (most Király-utca,) utcát annyira feltöltötték, hogy ma a dombot alig lehet észrevenni. Azomban hatvan év előtt, az író gyerekkorában még a domb elég magasan állott és a ház előtt mély árok húzódott, és a dombos alapzat hosszú fagerendákkal volt megtámogatva.

Ettől a háztól kezdődött a régi időben az óriási mocsár, mely a két városrész között fekvő egykori várat bevehetetlenné tette.

A vártól nézve az első ház egy földszinti épület volt, mely szintén dombon állott, a Babócsay József-féle háznak szomszédságában, a mostani Scherz Géza tulajdonát képező ház udvarában. Tehát a Babócsay József-féle ház a második épület volt a régi város nyugoti oldalán. A mai Király-utcából még egyetlen ház sem állott, kivéve a mai állami adóhivatal épületét, mely szintén dombon állott és szemben feküdt a Babócsay-féle házzal. Az utca többi része mocsár volt egészen.

De még valamit el kell mondanunk.

Azt, hogy Scherz Géza az 1910-ik évben lebonttatta a cseh-süveges bolthajtású roppant erős földszintes udvari épületet, és a dombot széthordatta. Vagyis ez a régi emlék is csak pár év előtt tűnt el. S talán még azt is fel-
említhetjük, hogy a bontás alkalmával a padló alatt bilincsekbe vert két csontváz került napvilágra, kik amíg éltek, örökös fogságra voltak kárhoztatva, mert a bilincseket nem nyitotta kulcs, hanem egybeforrasztva voltak, s a lábcsontok még a megtaláláskor is a békókban találtattak. Az egyik csontváz 170 centiméter, a másik 150 centiméter magas volt, s valószínűleg az alacsonyabb nő lehetett, mit gyengébb csontja is megerősít. A rettenetes két bilincset Szántó Lajos építőmester átadta a krónika írójának, és jelenleg a városi múzeum szobájában vannak. De a Babócsay József-féle házzal szemben is állott egy domb, mely a nagy mocsárból kiemelkedett. E domb alól ástak ki 1923. májusban az új telefon-kábel föld alá helyezése alkalmával több évszázados nagyszámu emberi koponyát, melyeken még meglátszott, hogy mész közé voltak temetve,

— s az odahívott városi tisztí orvosok véleménye szerint kolerában elhaltak tetemei voltak. Ez annyiban is valószínű, mert a történeti adatok szerint Kanizsán a török uralom előtt gyakori volt a rettenetes kolera járvány.

Ezen a kolera-halottak dombján épült később a harmincad hivatal földszintes hosszú háza, és ennek helyére 1862. évben egyemeletes ház került, mely maig is megvan, és amelyben előbb a királyi adóhivatal, és a kiegyezés után a kir. törvényszék, utóbb pedig a posta volt elhelyezve.

És még valami csekélységnek tetsző dolgot megemlítek. Azt, hogy a volt Babócsay József-féle házon még maig megmaradott egy régi tárgy is: a napóra, mely bent az udvarban van a ház déli oldalán. Igaz, hogy a három számot (XI, XII, és I) a kőművesek, kik annak bántatlan hagyására kioktatva nem lettek, bemeszelték pár év előtt, de az árnyékmutató vaspálca maig is megvan a falon, s kevés jóakarattal újra lehet festetni hozzá a három római számot, sőt talán ingyen is vállalkoznék a megfestésre valamelyik művészember.

(Kanizsán az én emlékezetem szerint három napóra volt: egyik a Babócsay-féle katonai kórházon; másik a volt városi kórházi Szent Márton templom déli oldalán, hol most a Kaszinó épület áll; a harmadik a felső-templom déli oldalán, melyet 1898. év táján pusztított el a templomépítő bizottság, mikor a templom külsejét bemeszeltette.)

De térjünk vissza Babócsay Józsefnek a százévi távolságból kimagasló egyéniségére.

Babócsayt szerették Kanizsán, csupán a Batthiány hercegi urodalom alkalmazottjai néztek görbe szemmel rá, s azt suttozták róla, hogy nem igaz hazafi, mert „nem barátja a császárnak.“ Azomban a városi polgárok eleinte nem igen hallgattak az urodalom embe-
reinek gyanusításaira, hanem tisztségekkel is felruházták Babócsayt. Több ízben volt közgyám, s az árvák és özvegyek bajain nagy megértéssel segített. Aztán megválasztották városbíróvá is, (akkor még városbíró volt a címe a város első tisztviselőjének, nem pedig polgármester,) s közben olyan öröm-kitörések történtek, minők a régi fejedelem választások-

nál fordultak elő: tudnillik Babócsay Józsefet a jegyzőkönyv szavai szerint a városbírói székkal együtt háromszor fölemelték, és a tanácsteremben körülhordozták, mikor „a közönség többszörözött kívánságára“ a városbíró tisztséget 1808-ban elfogadta.

A kanizsai városbírák egykori széke ma a városi muzeum ideiglenes szobájában őriztetik. A bőrrel bevont kényelmes karosszék nagyban emelte a városbíró tekintélyét, bár az nem szorult mesterséges fokozásra, hisz akkoriban minden ügy a városbíró hatáskörébe tartozott, vagyis a jelenlegi számtalan hivatal dolga, pere, hagyaték elintézése, bűnügye, kórházzról és szegényházzal való intézkedések, az erkölcs és tűzrendészet, a személy és vagyonbiztonságról való gondoskodás mind a városbíró hatalmas keze alatt volt.

Városbírói székeben érte Babócsayt az 1808—1809-ik években a második francia háború, (megint a császári ház érdekeiért harcolt a magyar), amikor ugyancsak sok gond nyomta a kanizsai városbíró vállát, mert a katonák folytonos átvonulása, s a

környék megriadt lakosságának Kanizsára huzódása erős munkát adott.

(Majdnem hasonlított az 1914—18. évek háborus tumultusához, amikor telisteli volt Kanizsa a mindenhonnan elhajszolt magyarok ezreivel, kiknek egy része maig is a városban lakik, és barak-épületekben, meg vasuti vagonokban vannak elszállásolva. A régi Kanizsa valamivel könnyebben tudta a futókat elszállásolni, mert akkor minden háznál volt üres szoba, pajta, istálló.) Amint olyan zavar-
gós időben szokásos, más bajok is jöttek a francia háboru nyomában. A pénz napról-
napra vesztett értékéből, s egyszercsak bekövet-
kezett a devalváció, mely szerint minden hat
forintra értéke leszállt egy forintra. Aztán
a nagy drágaság is mindenféle zavart okozott.

Akkoriban még nem voltak takarékpénztárak, hova az árvapénzek elhelyezhetők lettek volna, s azért a közgyámnak akként kellett az árva vagyon gyümölcsöztetéséről gondoskodni, hogy egyes embereknek kölcsön gyanánt kiadták kamatra.

Ha már most hozzáveszünk egyéb nehéz-

ségeket, melyek folyton felmerültek a kölcsön-pénz körül, s melyek a mai nemzedék által már alig képzelhetők, s melyeket, az országgyűlés is megnehezített azzal, hogy a kamatok egyhatod részét elengedte az adósoknak, helyesen mondva az egyhatod összeget az adósok által a felkelő nemesi sereg részére fizettetni rendelte, tehát nem csoda, ha az az árvák atyja, ki Babócsay Józsefet követte a közgyámi tisztségben, kijelentette, hogy képtelen számadását kellő időben elkészíteni.

Babócsay József alig hagyta el a városbírói széket már is a rágalom megindult és ennek folytán az a furcsaság történt vele, amit csupán az emberi gyarlósággal lehet megmagyarázni, hogy tudnillik nem a hátralékban maradt közgyámot gyanusították az árvák vagyonának eltékozlásával, hanem az előbbi árvaatyát, Babócsay Józsefet, aki beadta számadását.

Ebben a gyanusításban az urodalmi tiszték keze működött, s a hasznot hajtó urodalmi kegyért akadt néhány egyén, aki szemrehányást is tett Babócsaynak.

A lármázó emberek aztán fokozott figyelemmel és rossz akarattal vizsgálták újra Babócsay több évi régi számadását, s ime arra különös dologra akadtak, hogy egyik 500 forintos adóslevél előfordult a számadásban, a másik évből kihagyatott, és a harmadik esztendőben megint számadásba vétetett. Hiában érvelt azzal a volt közgyám, hogy az adóslevél maig sincsen kifizetve az adós által, s csak tévedésből maradt ki az egyik évről, „a császár barátai“ izgatására köteleztetett Babócsay az adósság megtérítésére.

Innen a nagy távolságból látjuk, hogy lehetetlen, mikép az az ember készített volna hamis számadást, aki olyan értékű házat ajándékozott betegek javára, mely az akkori becsü szerint körülbelül huszezer forintot ért, míg az árvák pénze összesen sem tett ki annyi vagyont. De hát a kortársak sohasem tudják a náluknál kiválóbb embert kellő módon becsülni.

A régi időben Kanizsának állandóan voltak sérelmei, (talán még több, mint manapság), melyeknek orvoslása iránt Babócsay

József többször vezetett deputációt Bécsbe, Budára. A város legforróbb kívánsága az volt, hogy szabad királyi várossá tétessék, s így megmeneküljön az urodalom és a vármegye rosszakaratu nyomása alul.

Éppen ez iránt vezetett egykor Babócsay József a császár elé egy könyörgő küldöttséget, mikor az udvari ágens azzal örvendeztette meg a küldöttséget, hogy a császár már tudja a kanizsaiak baját, csak beszéljenek vele bátran.

Azomban egy különös akadály került utjokba: az ajtónálló nem eresztette a császár elé a hosszú bajuszt viselő kanizsaiakat, mert az a viselet nem volt udvarképes. Vagyis a legdrágább magyardiszt le kell vágatni a békacsupaszra borotvált német sógor kedvéért.

A küldöttség sokat tanakodott, hogyan tegyen eleget az iliedelemnek. Végre is Babócsay József egyedül hozta meg a csufos áldozatot. Teljesen leborotváltatta magát, és így ment Ferenc császár elé, ki jó kedvében megígérte, hogy a kanizsaiak kérését föltétlenül teljesíti.

Ez az ígéret tökéletesen megnyugtatta a küldötteket, és Babócsay József örömtől ragyogva dicsekedett itthon:

— Mégis érdemes volt a bajuszt levágnatni!

Csakhogy a császári ígéret sohasem váltott be, és a kanizsaiak most is azt kapták, amit a nevezetes hirre jutott marcali festő. Tudnillik: semmit.

Családi hagyomány szerint Babócsay azt tartotta, hogy a vallási szertartások nem tartoznak az Isten tisztelet lényegéhez, s mégis a kanizsai ferencrendi kvárdián lőn egyik legjobban megértő barátja. Mikor aztán elérkezett az öreg republikánus végórája, akkor, régen adott ígérete szerint, a kvárdián vitte hozzá az utolsó kenetet, és a két jóbarát még utoljára hosszan elbeszélgetett az emberiségről, vallásról, — gyónás gyanánt. Mert Babócsay azt tartotta, hogy a gyónás megtagadásával nem szabad megbotránkoztatni a hívő embertársakat.

Igy aztán csendesen elhunyt 79 éves korában, az 1838. esztendőben. Teteme a

kanizsai katolikus temetőben, felesége Szlovák Katalin mellett porlad. Méltán irták sírkövére:

„Itt nyugszik a szenvedő emberiség lelkes barátja.“

II.

Babócsay József orvos-doktornak egy fia maradt: János.

Ez a Babócsay János ügyvédi oklevelet szerzett. S szintén városbíró lett, mint apja. Nem birt azzal a nagy műveltséggel, mint apja, de viszont agyafurtabb és vakmerőbb volt, s ezáltal olyan dolgokat vitt véghez, melyek az akkori körülmények között szinte lehetetleneknek látszottak.

A mai nemzedék, mely összedülni látta a császári trónt, s amikor megszűnt a földesuri hatalom, — már alig tudja megmagyarázni magának, hogy ennek a Babócsaynak élete is a Habsburgok magyarellenes politikája és a Batthiány hercegség elleni szakadatlan viaskodás volt. De hát akkoriban ez volt a tántorithatatlan emberek rendes fátuma.

Babócsay János elsőben visszaszerezte a Leányvári réten való legeltetést.

E rétnak elnevezése régi időbe nyúlik, és az ott feküdt kis vártól, a Leányvártól származott. Az okiratok szerint a „Villa Leán“ Kanizsa várával együtt elkoboztatott Kokas Miklóstól 1321-ben Károly Róbert király által „hütlenség miatt“, és a Kanizsaiak őséneke adományoztatott.

A leányvári rét legeltetésének megértésére kanyarodást kell csinálnunk, és meg kell emlékeznünk Szapári (II.) István grófról, ki kétszáz év előtt Kanizsa városában lakott. Mindig szokott Kanizsán lakni valami uraság. Ilyen volt Grasics báró, Málek uraság, Szapári gróf, kiknek egyike sem volt Kanizsának földesura, hanem csak azért szereztek maguknak házat Kanizsán, mert nagyobb bátorságban laktak, mint jószágaikon.

Szapári (II.) István barátságos, szives ember létére jó viszonyban volt a lakósokkal. Ennek folyománya volt, hogy amikor 1742. év őszén a gróf megkérte a városbirót, miképp engedje meg a Kanizsa város tulajdonát képező

Leányvári réten legeltetni ménesét, mert szepetneki birtokán nem jó a legelő, és a csikók máj-betegséget kaptak, — a városbíró készségesen eleget tett a kérésnek. A csikókat ráeresztették a Leányvári rétre.

A következő 1743. esztendőben aztán meghalt Szapári (II.) István gróf, s minthogy családja nem volt, tehát jószágaira mint uratlan vagyona a fiskus tette rá kezét. A királyi fiskus persze elvette a legelésző csikókat is — a Leányvári réttel egyetemben. A város protestálására pedig azt mondta:

— Az csak mesemondás, hogy egy gróf idegen jószágon legelteti a csikait.

És a város hiába folyamodott fűhöz-fához, hiába igyekezett per útján is visszaszerezni az elkobzott nagy területű Leányvárt.

S amíg a város és a fiskus a tulajdonjog felett huzakodának, azalatt az uratlan Szapári-féle összes vagyont megszerezte magának részint donáció, részint vétel útján, Batthiány Lajos gróf, (később herceg,) ki az ország nádora, s így a leghatalmasabb ur volt Magyarországon.

A város a palatinusnál is könyörgött, s minden módot megpróbált, hogy visszakaphassa Leányvárt, de a boldogtalan város örökre elvesztette a rétet.

A polgárság mindig eszében tartotta a vagyonfosztást, és mindig forrongott, hogy valamiképen megkaparinthassa a Leányvárt.

Babócsay János városbíróvá lett 1833-ban. Alig foglalta el városbírói székét, maga elé hívatta a kiskanizsai csikóst, Milei Ferencet, és részletes utasítást adott neki. Ennek következtében a csikós a Leányvári rétre eresztette a ménest, s mikor az urodalom cseléd-hadserege a csikóst elfogni és börtönbe kísérni akarta, akkor már a kiskanizsaiakból egész csapat a Leányvárban állott Milei védelmére, ki reszisztált, és egyáltalán nem volt hajlandó magát bekisértetni. Miután pedig erőszakkal nem boldogultak, tehát pert indítottak a város ellen.

A per során azonban nem lehetett a tulajdonképeni bűnöst megtalálni. A két városrész közötti töltésen a ménes amikor odaérkezett a rétbe vezető kapuhoz, éppen abban

a percben megbokrosodott, és éppen akkor ment arra egy csomó sormási munkás, akik, hogy megmentsek magukat a letiprástól, belekergették a megvadult ménest a Leányvári rétbe. A mindig zárva levő kapu, mely a rétet elválasztotta a töltéstől, esetleg éppen nyitva állott, s így szó sem lehetett erőszakos betörésről. A kanizsaiak érdekeltségét sem lehetett kimutatni, mert sormásiak hajtották a rét felé a lovakat. A csikós pedig nem foglalta el a rétet, de ha már benne volt a használatban, akkor ellenállhat, mert csak peruton tilthatják el a legeltetéstől. Az eredmény az lőn, hogy „Ő felségének kegyes elintézése szerint az ügy végeldöntéseig bent hagyatott a Város a Berki legeltetésben.“

A végén azonban, az 1848-iki forradalom után, egészen azurodalomé lett a Leányvári rét.

De furfangosan kijátszotta Babócsay János magukat a városi polgárokat is, ha másképp nem tudott célt érni.

Példa rá a szégyenoszlop eltávolítása.

Ez a szégyenoszlop vagy pellengér,

(Columna infamis), a középkori büntetésnek egyik megfelelő eszköze volt Kanizsán. Kezdetben ott állott a mai adóhivatali épület sarkától körülbelül két méternyire, az akkori piartzi utcával szemben. (A mostani Erzsébet-tér elején, mely térség akkoriban feneketlen sárral volt borítva. Hogy milyen folyékony sár lehetett ott, abból elgondolhatjuk, hogy a nemrégiben volt városi számvevőnek, Juhász Gyurinak, öregapja még följegyezte a kalendáriumban, hány vadkacsát lőtt azon a téren levő posványos vízben.)

A szégyenoszlopot azomban elvitték régi helyéről 1773-ik esztendőben, és a Felsőtemplom előtti téren, (a mai Deák Ferenc téren), állították fel újra, a „rongyos magazin“ mellé.

Ez a hurcolkodás az okból eszközöltetett, mert Inkei Boldizsár palini földesur és kanizsai háztulajdonos, felajánlott a piac-térre egy szép Szent-Háromság szobrot azzal a kikötéssel, hogy onnan a szégyenoszlop más-hova vitessék. Mert nem szabad pellengérnek állani a Szent-Háromság szomszédságában.

Imigy került oda a szobor, és attól kezdve a tér Szent-Háromság térnek hivatott, míg átváltoztatták Erzsébet térre.

A szégyenoszlop régi helyén azomban az alapzatból ottmaradott egy hosszukás négyszegű kődarab, körülbelül akkora, mint az országoton a mértföldeket jelző kő. Száz évig ott pihent a kő, és nem botránkozott meg rajta senki. Száz esztendő múlva azomban Kanizsára költözött egy ifju, ki a tudatlanok bátorságával „Séták“ cim alatt a nagy ügyszegü méltó haraggal irt a Zala-Somogyi Közlönybe cikkeket, hogy a földből két centiméternyire kiálló kődarab akadályozza a sétálást, s ez okból a városbiró által azonnal eltávolítandó. Egyuttal a városbiró megvádoltatott, hogy nem törődik a polgárság érdekével, mely vád annyira megrettentette a városbirót, hogy a követ azonnal elvitette. A további henyélésben megakadályozott kődarab pedig azóta valamelyik épületbe van befalazva.

A szégyenoszlop vagy pellengér kőből volt készítve. Néhány bilincs-kapocs volt

ráerősítve, mellyel hozzákulcsolták az oszlophoz a városi hajduk az elfogott „dorbézoló vagy csavargó“ személyeket. Nagy mulatságá lett a városi polgároknak az imigy kikötött hölgyeket nézegetni mindaddig, míg azokat „kicsapatás“ végett a gyöpmesternek át nem adták.

A leányzókat korbács ütések között kísérte ki a gyöpmester a városból a szomszéd község határáig, kiknek nem is volt szabad többé visszatérni Kanizsára, hacsak odavalók nem voltak.

A merre a kicsapatási ünnepi menet elvonult, a város lakói résztvettek benne. Az apró ablakokon és a palánk-kerítések fölött mindenfelé mosolygó fejek nézegettek ki, s emlékezés végett az erkölcsök erősítése céljából májszterné asszony kizavarta az inasokat:

— Gyerekek, fussatok hamar az utcára, most viszi a sintér a szajhákat!

Amikor később a kicsapatás ritkult, majd teljesen elmaradt, a szégyenoszlop akkor is megmaradt. Az urodalom által minden joguktól megfosztott polgárságnak jól esett a pel-

lengérré nézni: ime, ezt az egyet meghagyták; az erkölcstelen hölgyeket a városbirónak joga van kiköttetni!

Babócsay János szerette volna valahogyan eltüntetni a kinzó szerszámot. Manapság azt úgy gondoljuk, hogy mivel a városé volt a szégyenoszlop, tehát egyszerűen a századosok (a mai városi képviselőtestület,) elé kellett volna vinni az ügyet, s annak határozata alapján lehetett volna lebontatni a pellengért. Csakhogy éppen itt rejlett a nehézség. Babócsay jól tudta, hogy a kérdés felvetésénél bizonyosan akad néhány százados, főkép a kiskanizsaiak közül, ki részint a megszokott ellenzéki ségből, részint a városbíró boszantása végett, részint föltünési viszketegségből olyan szónoklatot fog tartani, hogy ne engedjék jogainkat csorbitani, s hogy hazaáruló az, ki ilyent megszavaz. Akkor pedig a századosok lelkét olyan hatalmas ellenállási bátorság fogja eltölteni, hogy nem szavazzák meg a lebontást.

A leszavaztatás elkerülése végett Babócsay más módot talált ki. Látszólag felha-

gyott jogfosztó tervével s mikor ujolag megválasztották városbirónak, az első dolga volt néhány kőmivest maga elé rendelni, kiknek rövid uton parancsot adott a szégyenoszlop lebontására, de egyuttal szigoruan utasította őket, külömbeni megbotozás kilátásba helyezése mellett, hogy ezt a munkát titokban tartsák.

A szétbontás éjfélkor vette kezdetét, mikor már nem járt az utcán egyetlen teremtet lélek sem. Babócsay János a házának egyik emeleti ablakából (mely éppen szemben állott a mai Sugár-ut helyén a pellen-gérrel) állandóan szemmel kísérte a kőmivesek munkálkodását, melyet hajnalra teljesen bevégeztek. Aztán a helyet szépen el-egyengették, és a kődarabokat beszállították a város pajtájába, mely a mostani városi közkórház helyén állott.

Feljött a nap, a lakósok mindenfelé jártak a piacon, de senkinek sem tűnt a szemébe, hogy a rongyos magazin mellől eltűnt a szégyenoszlop. Annyira megszokták már, hogy csak hetek mulva vették észre a hiá-

nyát, s akkor már annyira közönyösek lettek, hogy a századosok sem lármáztak érte. Szóval Babócsay huszáros vakmerősége diadal-maskodott.

Később beköszöntött az 1848-iki forradalom, és vele a nehéz napok. A magyar igyekezett ősi országát megvédelmezni az új császár által ellene küldött rendes katonaságtól, úgy a rá szabadított szerb, oláh és horvát felkelőktől. Ekkor Babócsay János nemzetőrséget szervezett, és a Pesti vagy Cigányutcai nemzetőrök századosa volt Kanizsán. (Babócsay seregében vitézkedett az író édesapja is tizedesi minőségben. A nemzetőröknek nem volt rendes fegyverük, s a gyakorlatozásra használt, feketére festett, fapuska persze nem ért semmit, s bár ártatlan jószág volt, de azért sok esztendőig hevert a padláson eldugva a zsandárok előtt, míg a fürkésző diák által fel nem fedeztetett, s azután a zshiványosjáték közben pompásan használtatott.)

S mikor a minden oldalról jövő katonaságnak sikerült a magyart elnyomni, akkor Babócsay megint keresett magának más teret,

hogy munkája közben kevésbé érezze a rettenetes csapás súlyát.

Hozzáfogott a Szabadhegy megalapításához. Az Irtásföldi dülöt akarta szőlőhegygé átalakítani.

Ez bizony elképzelhetetlen nehézséggel járt, de az akadályok csak annál jobban ösztökélték Babócsayt a küzdelemre.

Ilyen akadály volt először is az Irtásdülő rossz földje. Vizmosásos, túskebokros hely volt, mely csak minden második évben került vetés alá, mert nem szivesen vették mivelés alá a tulajdonosok.

Másodszor: a Batthiány urodalom nem fog beleegyezni szőlőhegy készítésébe, nehogy két szőlőbirtok legyen Kanizsa határában, (addig csak Förhénc feküdt a határban,) mert ez esetben még az urbárium alapján is legalább félesztendeig lesz a polgároknak bor-kimérés joga, holott addig csupán fertály évig volt „purgerschank“, az esztendő háromnegyed részében pedig adót szedett az urodalom, vagy pedig a kimérendő bort „kontrabanda“ alá vette.

Emiatt már régebben is baj volt, bár a város határához tartozott még egy szőlő-hegy: a Látóhegy. Csakhogy ezen segített Batthiány Lajos gróf. Egyszerűen elcserélte egy erdőrészlettel, mely Festetics Kristófnak jószágához tartozott. (Igy került Látóhegy Somogy megyébe.) És ilyen tréfás módon megfosztották Kanizsát a jövedelmező jogtól.

De volt még több akadály is. Például a várossal kötött s a kanizsaiakra erőszakkal rákényszerített szerződés látszólag semmitmondó pontjai között előfordult az is, hogy „a herceg a város földjein az egész esztendőn által szabadon legeltethessen mindenütt, ahol a város maga is legelteti barmait“. Már pedig az Irtási-dülőt minden második évben legelőnek használta a város, tehát az urodalom is ráhajtatta birkáit.

Ezt a legutóbbi nehézséget Babócsay János könnyen vélte megoldhatónak oly módon, hogy az Irtásföldi tulajdonosok egyszerűen bejelentették a városbirónál, hogy földjüket gazdaságosabb művelés alá fogják venni, tehát nem hagyják minden második évben

ugarnak, s azért a városi csorda nem használhatja legelőnek. Miből önkényt következik, mikép az urodalom sem legeltetheti ott a birkákat.

A városbíró parancsára aztán a városi pásztorok csakugyan fölhagytak az Irtásföldön a legeltetéssel. Az urodalom azonban nem engedett a „bugris“ városnak egy fikarcnyit sem, hanem ebből is hatalmi kérdést csinált, és megfenyegette, ha az Irtásföldet elvonja birkáitól.

Babócsay Jánost mindezek nem ijesztették meg, hanem inkább rögtöni cselekedetre sarkalták. Vakmerően hozzáfogott a kivitelhez, és bevégzett dologgal igyekezett kicsikarni a sikert. Haladéktalanul körülárkoltatta az egész Irtási-dülőt. Az 1850-ik évben egyszerre néhány száz napszámost állított be árkot ásni. Nagyrészt kiskanizsaiak voltak az ásók, kiknek részére a nagykanizsai asszonyok sütöttek pecsenyét, kalácsot, és egész sereg menyecske meg lány vitte ki nekik dél tájban és uzsonnakor az ingyen elemozsinát.

Persze az urodalomnak is besugták a

merényletet hamarjában, s már másnap délután kikocsizott ezüsttel kivert szerszámu négyes fogatán, a bakon a porkolábbal és a zsinóros cifra huszárral, maga az urodalmi kormányzó, Sényi Gábor, s megparancsolta az árokmetszőknek, hogy azonnal takarodjanak haza, mert az árok kihasítását az urodalom nem engedi meg, s az ellenszegülőket szigoruan megbünteti.

Azomban a jelenvolt asszonynépek kiáltozni kezdtek:

— Mienk a birtok!

— Itt nincs jussa az urodalomnak!

— Nekünk a herceg nem parancsol!

A férfiak pedig, amint kioktatva voltak, ellenállottak, és hasonlóan kiabáltak:

— Nem engedünk!

— Térjen vissza a kormányzó ur, ha békét akar!

Most a porkoláb is börtönnel kezdett fenyegetőzni, mire a napszámosok megvadultak, ásóikat a levegőbe emelték, Baj Józsi egy hatalmas lapos ütést sujtott az egyik lónak tomporára, és ettől a lovak megriadva

vágtatni kezdtek, s a protestálókkal vissza nyargaltak a városba.

A munkások pedig folytatták az ásást mindaddig, míg az egész dülő körül volt árkolva.

Az urodalom persze rögtön perbevonta az erőszakoskodó birtokosokat, de Babócsay János annyira föllekesítelte őket, hogy senki sem hitte, mikép a pört elveszthetik. Bizakodva ültették be a szőlőhegyet (melyet ugyancsak Babócsay indítványára Szabadhegyre kereszteltek) szőlővesszővel és gyümölcsfával, sőt még az országuttól a hegyig kihasított utnak két oldalát is beültették szépen nyárfával.

Ezenfelül Babócsay János hajlékot is épített, és a többiek csakhamar követték példáját. Olyan virágzásnak indult Szabadhegy, mint valami díszes nyaralóhely. Nagy vigaságban tartották meg pár év múlva az első szüretet. Finom szőlőt termeltek, s például Lovák Károly gyógyszerész, híres pomologus hetvenegy-féle fajszőllővel kedveskedett vendégeinek.

A birtokosok örültek a sikernek, és bár a per folyt, egyáltalán nem tartottak a rossz kimeneteltől. Pedig eleget ijesztgették a szabadhegyieket. Azt a hírt is terjesztették, hogy Batthiány Fülöp herceg az új császár egyik keresztapja, ami annyit jelentett, mikép végtelen a befolyása, s bár az elnyomatás amaz éveiben mindenki láthatta, hogy a bíróságok is a hatalom nyomása alatt vannak, még sem ingott meg a szilárd bizakodás.

Majdnem nyolc esztendei pereskedés után végül leérkezett a legfelső bíróság ítélete. Az urodalom lett nyertes és a bíróság kötelezte a birtokosokat, hogy mindent a régi állapotba helyezzenek, ami érthető beszédben azt jelentette, hogy a szőlőt irtsák ki, a gyümölcsfákat vágják ki, a hajlékokat bontsák le, szóval teljesen pusztítsanak el mindent a gyönyörű szőlőhegyben, s az így visszaállított irtásföldet bocsássák az urodalom használatába birkalegeltetésre.

Erre a rettenetes ítéletre a birtokosok elcsüggedtek, és mindent pusztulni hagytak az emberi szorgalom által teremtett paradi-

csomban. Nem törődtek semmivel. „A vén cigány“ haragos kétségbeesése vett erőt rajtuk, nem hiában abban az időben írta Vörösmarty Mihály azt a ma már alig megértett dühtől szikrázó fölséges költeményét, mert „oda lett az emberek vetése.“

Babócsay János pedig szilaj elkeseredés mellett azon gondolkozott az álmatlan éjszakákon, hogyan lehetne az urodalmi kormányzónak gyűlöletét kijátszani.

Sényi Gáborról köztudomásu volt, hogy azt teheti, amit akar az urodalmakban, hisz Batthiány Fülöp herceg keresztapja volt gyermekeinek és többször mondotta köztudomás szerint neki:

— Addig szerezzem komám, valamit a keresztgyermekeimnek, míg én életben vagyok, mert ha más lesz a herceg, akkor már nem lehet!

(„Farkasnak mutattak berket!“ jegyezték meg a kanizsaiak.)

Szinte hihetetlen, hogy akadott nagyobb hatalmasság, mely a mindenható kormányzó fölött is uralkodott. Pedig mégis úgyvolt. A

nagy hatalmat Keményfi Juliska nevet viselő kisasszony gyenge kezei gyakorolták.

Ehhez a kisasszonyhoz fordult Babócsay János figyelme. Talán lehetne valamit kivinni általa. Hisz „a női hajszál jobban huz hat ökörnél.“

És csakugyan sikerült. Sényi Gábor egy pásztorórán ígéretet adott Juliska kisasszonynak, hogy Szabadhegynek megkegyelmez. A kisasszony azonnal megsugta egyik szabadhegyi birtokosnak az eredményt, s Babócsaynak most már az lett a mindennapi gondja, hogyan tegye nyilvánossá és visszavonhatatlanná az ígéretet.

Ebből a célból óriási ünnepet rendeztek a szabadhegyi birtokosok, s harangot szereztek be. Sényi Gábort meghívták vendégnek a szőlőhegybe, a harangot az ő tiszteletére huzzák meg első ízben, mint a püspöknek szokás, s bent Kanizsán utcát neveztek el róla. (A Gábor utcát, mely ez idő szerint Batthiány utca nevet visel.) A szőlőben aztán Sényi Gábor vagy husz gazdához kényszerült a szives invitálásra betérni, a nagy mennyi-

ségben készített ételekből enni, az ellenállhatatlan kínálásokra inni, és a tuláradó szives fölköszöntőkre válaszolva újra és újra kinyilatkoztatni, hogy Szabadhegy szétrombolásától az urodalom eláll.

Ezzel rendben lett volna, de azért ezt az ígéretét aztán a legközelebb tartott „helység“ (hegyi) gyűlés alkalmával mégis beirták a jegyzőkönyvbe az óvatos birtokosok. És tulajdonképpen ekkor nyert befejezést a Szabadhegy alapítása.

A szőlőhegy harangja pedig az 1916. évben levétezt a haranglábról, és a Kanizsa városi összes harangokkal együtt (kivéve a luteránus harangokat) elszállított a rettenetes világháboruba. Fájdalom, nem tudták sem a magyar vitézek, sem az ágyunak öntött harangok megvédeni ezeréves hazánkat a feldarabolástól.

Néhány év múlva azomban már új harangot szereztek be a szabadhegyi birtokosok, s azt 1923. tavaszán felszenteltették.

Szabadhegy után Babócsay János azomban még mindig talált munkásságának új teret

Ilyen volt a „rongyos magazin“ eltávolítása.

Ennek a magazinnak története régi időre nyulik vissza, arra mikor Batthiány Lajos gróf Kanizsát megszerezte, és mint földesur megengedte a zsidóknak a városba letelepedését.

Tulajdonképen az volt az oka, hogy a zsidóság az urodalomnak censust (adót) fizetett, és hogy nagyobb összegeket fizettetett az urodalom lakóhelyekért, mint amennyit keresztényektől nyert volna.

S minthogy a városi tereket mint használatban nem levő földeket az urodalom magáénak tartotta, melyek fölött szabadon intézkedik, tehát a temetői templomon innen levő „szabad teret“ is eltoglalta, és oda mázsáló-házat emelt, melyet jó bérért adott ki az izraelitáknak. Ezt az épületet hívták rongyos magazinnak, mert a bérlők rongyot is tartottak benne.

Már előzőleg a temetőben 1762—63-ban, a szent János templomot építtette a város s a két év múlva megnyílt gimnáziumnak tanulói

abba jártak mindennapi misére. Már akkor többször szóvá tétetett a disztelen raktár eltávolítása. Persze siker nélkül. A kanizsaiak zaklatásnak vették, hogy a mázsálásért fizetni kellett a zsidó bérlőnek, de az urodalom azt mondta, hogy senki sincs kényszerítve a mázsáltatásra.

Idő multával aztán az 1825-ik esztendőben a János kápolna hátsó felének meghagyása mellett szép új nagy templomot építettek a kanizsaiak szent János tiszteletére. Ez a maig is meglevő Felsőtemplom, mely a régi kápolnától vagy tiz méterrel a város felé beljebb épült. A háta megett fekvő mostani Szécsenyi-tér akkor már nem volt temető, mert 1784-től kezdve a „Ciglenicén“ tul adott a város új temetőt, hová a gazdagabb halottak régi sirhelyeikről áttelepítették sírköveikkel együtt.

Ekkor folyton erősebb lőn az óhajtság, hogy a négy haranggal is ellátott pompás új templomot nem szabad elcsufítani a rongyot tartalmazó illatos épülettel, melynek egyik kapuja éppen a templom ajtóval szemközt

nyilott. Csakhogy ritkán mertek az óhajnak kifejezést adni a városiak, mert az urodalom mindig megsértődött, s a tisztartó urtól ilyen választ kaptak:

— Az urodalomnak nem áll módjában a kérésnek eleget tenni, mert a hitbizományhoz tartozik a raktár, tehát csakis császári jóváhagyás után lehetne elhordatni.

Miután állandó színház céljára is hiában kérte 1840-ben a lebontatásra a városi tanács a rongyos magazint, tehát nem volt remény.

És mégis! Bármennyire lehetetlennek látszott a dolog, Babócsay János megpróbálkozott vele. Még pedig meglehetősen egyszerűen.

Ugynevezett társadalmi mozgalmat indított, még pedig titokban. Abban az időben mindent titokban kellett végezni, ha azt akarták, hogy sikerüljön. Gyűjtést indított, ő maga nyitotta meg az ajándékozást 17 forinttal „a rongyos magazin elbontatására.” Csakhamar összegyűlt néhány száz forint, melyet a tisztartó urhoz juttattak, és a rongyos magazin tüneményes gyorsasággal lerontatott. Még a császár jóváhagyási jogát sem respektálták.

Babócsay János külömben a politikai téren is kiváló egyén volt, és amikor 1848-ban a kanizsai választó kerület népe először választott országgyűlési követet, ő volt az egyik jelölt.

Itt is az urodalommal került szemben, mert a másik jelölt az urodalom ügyvédje volt. Sőt egy harmadik jelölt is fellépett a kanizsai preperendia („mesterképző iskola“) egyik tanítója személyében.

A kiskanizsaiak mind Babócsay pártján állottak, s látszólag az ő pártjuk volt többségben. A választás a barátok temploma előtti cintóriumban történt, s Babócsay mint a franciskánusok szindikusa, a zárdában ebédelve nyugodtan várta a választás eredményét.

A kiskanizsaiak már akkor is azt tartották a szabad választásról, hogy szabad agyon ütni, akik más véleményen vannak, s bár a botokat és verekedésre szolgáló egyéb eszközöket elszedték a választóktól, azért ők tudtak segíteni magukon. Pusztá kézzel kiszedték a cinterem falkerítéséből a téglát, és olyan fölséges verekedést csaptak, hogy

több százan megsebesültek, (közte a választási elnök is,) három meghalt, egynek bicskával kimetszették a nyelvét. Aki csak tehette menekült. A választás félbeszakadt, s ennek folytán megsemmisítettett. Mire a szindikus kijött a refektóriumból, akkorra tiszta volt a környék a választóktól.

Ki hinné, hogy a kiskanizsaiak, kik csupa ragaszkodásból megakadályozták Babócsay János követté választását, később elpártoltak tőle, mikor mint városbíró a városi törvényszéket mindenáron fentartotta, sőt egy törvénytudó tanácsost is alkalmazott? Babócsay tudta, hogy az akkor már folyamatban levő kiegyezési tárgyalások után a meglévő törvényszékeket a magyar kormány azonnal államosítja, tehát a kanizsait is. A törvényszék fenntartása évenként 2300 forintba került, melyet eddig is megtérített a kormány a városnak. Csakhogz ezt a cselekedetét felhasználták titkosan suttogó bujtogatók a Babócsai elleni gyűlölet szítására. Az urodalom legjobb kortese volt Ekker Antal órásmester, ki a mesterembereket oly módon nyergelte

meg, hogy azt hirdette: „nem kell törvénytudó városbíró, hanem válasszunk mesterembert.“ A kiskanizsaiakat pedig rögtön elbolondította Bördolmányos László azzal, hogy nem kell városi törvénytörő, mert az pénzbe kerül“. Ezekhez a könnyen érthető igazságokhoz még hozzákiabálták, hogy: „nem magyar, hanem hazaáruló, ki Babócsayra szavaz“. Közben azt is megmondták az embereknek, hogy csak a zsidók kívánják a törvénytörőket, kiket egyenjogositni szándékoszik Deák Ferenc, a Babócsay barátja. Eme rendkívüli beavatottságra valló politika folytán a városbírói székből nagy lelkesen kibukattak Babócsay Jánost és polgármesternek megválasztották Halvax József cipésmestert, kiről csupán azt említjük meg, hogy Tivolt Jánosnak a Zalavármegye című lapban (1922 október 4-iki 77-ik számban) közzétett cikke szerint a polgármester magyarul is rosszul beszélt és aki a Csengeri-ut elején a nagykanizsai takarékpénztári új utca megnyitásánál így szónokolt: „És most átadom az utcát a forradalomnak.“ (E helyett: forgalomnak.)

De bár megbukott Babócsay János, mint városbíró, s nem lett országgyűlési követ sem, azért mégis Kanizsának legnagyobb tekintélyü és befolyásu embere maradt egész haláláig. Miként apja, ugy ő is emeletes nagy házat kapott a feleségével, ki Saffarics Ferenc mérnöknek volt a leánya. Ezt a házat a mérnök 1838. évben építette a Varazsdi-utca (most Király-utca) közepén, ott ahol a mai Zrinyi-utca beletorkollik. Az utca akkor még nem volt beépítve házakkal és alacsony fekvésü, mocsaras volt annyira, hogy Saffarics nyolc méternyire feltöltötte, és arra a magas alapra építette házát. A jövőre tekintő ilyen tervekhez nem értő kanizsaiak emiatt kicsufolták a mérnököt, pedig ma már a feltöltés meg sem látszik, mert az utca szintje hozzá emelkedett. A ház nyugoti sarkába a mérnök a művelt külföldi népek szokása szerint beillesztett egy óriási ágyugolyót, melyet a telken talált. Ennek a célját sem tudta felfogni a mi jóra való magyar népünk, melyet a régi emlékek megbecsülésére nem tanítottak, s alig két-három

évtized mulva már az a monda keletkezett, hogy az ágyugolyót a törökök lőtték a ház sarkába. És valószínűleg ez vezette hamis következtetésre a Kanizsa történetének összeillesztésével foglalkozó Pflancer Gábor rajztanárt is, ki azt hitte, hogy a török kiűzése utáni várkommendáns, névszerint Perge Kristóf építette a házat, holott másfél száz esztendővel későbbi az épület.

Saffarics mérnök annyira fölötte állott korának, hogy pár szóval ehelyütt is meg kell róla emlékeznünk. Azt állította, hogy száz év mulva az ő új háza lesz Kanizsa középpontja, mert Nagy- és Kis-Kanizsának egybe kell épülnie. Babócsay György (Saffaricsnak unokája) polgármester (1894-ben) megvalósítani akarván nagyapja gondolatát, a két városrész között egy új utnak nyitástervezetet készíttetett, mely a régi „töltés“-től kissé északra egyenes irányban vezetett volna a kiskanizsai templomig, s ezáltal a régi ut oldalán végig húzódó urodalmi rétek kiestek volna az új ut vonalából, vagyis az új ut két oldalának házakkal való beépítése nem

okozott volna nehézséget. Ennek eredményeképpen a beépítendő utca által Nagy- és Kis-Kanizsa szoros egybeköttetésbe jutott volna, s szinte önmagától ki fogna emelkedni fejlődésre képes nagy várossá, melyben a két városrész folytonos vetélykedése önmagától el fog enyészni és a középépületeket is a kiskanizsai részeken is el lehet helyezni. Azonban Saffarics nagy eszméjét a törpe utódok felfogni nem tudták, s mikor 1902-ben az új polgármester alatt új utat kiépítették a berken keresztül Kis-Kanizsára, akkor az a már régebben elkészített eredeti tervzet ellenére az utat megszükitették, s ezáltal a naponkinti közlekedés is akadályba ütközött. Az ut két oldalán házak építése pedig szóba se jöhetett. De hát Vécsey Zsigmond akkori polgármester szerint nyolcezer koronát megtakarítottunk, s ezt a nyilatkozatot óriási örömmel fogadta a „Reformpárti“ városi képviselőtestület. Az igaz, hogy már három év múlva ki kellett szélesíteni az utat, s ez belekerült harminchatezer koronába, pedig az ut harmadrésze még mindig

szük maradott. De a polgármesterről az volt a helyi lapok véleménye, hogy az az egy polgármester igazán érti a dolgát.

Azomban még valamit fel kell említenünk Saffarics jellemzésére. Egy tanárral való vitatkozás közben ugyanis azt állította, hogy az építés tudománya minden más tudomány fölött áll. A tanító pedig azt vetette ellenében, hogy a bölcsészetből doktorátust szerzett ember nagyobb tudományu, mint a mérnök. Saffarics válasza az volt, hogy a két tudományt egy nap nem is lehet említeni és ő megfogja mutatni, mikép megszerzi a bölcsészet-tudorságot félév alatt. A mérnök komolyan vette a dolgot elutazott Németországba, és félesztendő mulva csakugyan megszerezte a tudori oklevelet. S mivel jó adag humor is lakozott benne, tehát semmi különös sincs ama cselekedetében, hogy amikor 1863-ban 84 éves korában meghalt, rávéssette sirkövére mikép nemcsak okleveles hites földmérő volt, hanem a bölcsészetnek tudora is. A felírás maig is látható a katolikus temetőben levő siremléken.

Az ágyugolyós szép ház pedig megmaradott a Babócsay család birtokában 1922-ig, mikor eladták Mechner Jakabnak hétszázezer koronáért.

III.

Babócsay Jánosnak több gyermeke maradt, kik között legnevezetesebb György. Ez is ügyvéd volt, mint az apja, s tizen-nyolc évig volt Kanizsa város polgármestere.

Az ő hivatalos működése a mi korunkhoz még elég közel történt, s azért Babócsay György közéleti szerepléséről igyekezünk úgy megemlékezni, hogy ne igen érintsük a most élő embereket, mert kisvárosi emberek nagyon hamar megsértődnek. Persze a legnagyobb figyelem dacára sem lehet teljesen kikerülni az ilyent.

Babócsay rendkívüli gondolkodását mutatja az, hogy az 1884-ik évi másodszori megválasztása alkalmával az a hihetetlen eset történt, mikép maguk a képviselők a polgármesteri fizetés javítására határozták el magukat. A hízeltedők, kik nagy számban

voltak mindig a polgármester személye körül, azzal érveltek, hogy „kevés a polgármesteri fizetés.“ Ez ugyan igaz volt, de Babócsay leintette őket, és csak oly kikötés mellett járult hozzá a fizetés javításhoz, ha valamennyi tisztviselő fizetését megjavítják s a polgármester fizetését egy krajcárral sem emelik magasabbra, mint a főbb tisztviselők (rendőrkapitány, árvaszéki ülnök, főjegyző) fizetése a mily összeggel emeltetik.

A mai elvadult időben bármennyire hihetetlennek látszik az ilyen cselekedet, mégis oly módon történt a fizetés emelés, ahogyan Babócsay akarta.

Babócsay György a legkiválóbb emberek egyike volt, kiből azomban csodálatos módon teljesen hiányzott az érvényesülésre való akarat.

Benne egyesült a nagypapa műveltsége, s az apa furfangos esze, de viszont hiányzott nála az apa vakmerősége, s a nagypának a sors változásaival megedződött ereje, bár erős akaratú egyén volt, és akárhányszor elég deszpotikusan intézkedett.

Nagyapja értékes, ritka könyvtárát figyelmesen végig tanulmányozta, s ezáltal ismeretköre nagyon kiszélesedett; azomban sohasem fitogtatta tudományát, s a lármás törtetésnek nem volt barátja. Mint aféle tulfinomult ember ki nem állhatta a nagyhangu népbolondítókat, ellenben teljes szivéből szerette a népet.

Jó gazda volt ki megtartotta osztozásnál a család minden kanizsai birtokát, inkább eladta a család Szigetság nevű jószágát, mely Ludbreg mellett feküdt, hogy testvéreit kifizethesse. Később pedig eladta a feleségének Egersdorfer Máriának hozományát képező Gradicsi urodalmat is, mely Zágráb közelében volt. S egyuttal helyrehozta Kanizsa város zilált gazdasági viszonyait annyira, hogy az utána jött polgármesternek ugyancsak gondot adott az összegyűjtött vagyontól megmenekedni.

Okszerű gazdálkodása miatt politikai ellenfelei ráfogták, hogy fősvény. Pedig amennyire takarékoskodott a város vagyónával, annyira bőkezű volt, ha saját zsebére ment a mulatság.

Néhányat felemlítünk.

Például minden év őszén szüretet rendezett, s azon a város minden alkalmazottjának meg kellett jelenni, a tisztviselőknek épügy mint a hajduknak, kézbesítőknak, napidijasoknak, hivatalszolgáknak. Ebben a mai nyomoruságos világban, azokra a szüretekre visszagondolni is gyönyörűség. Egész tábor a vendégeknek gyült össze Kis-Bagolán, kiknek multság volt a meghizlalt két darab pulykát, melyeket egészben sütöttek, bár akkorák voltak, mint valami kisebbfajta borju, zsírral öntözgetni, hogy a husuk ne legyen száraz. Nem kisebb élvezet volt a pecsenyét forgatni, s a pulykák és egyéb szárnyasok, valamint a többrendbeli pecsenyék fölszeletelésében résztvenni, miközben fáradságos munkájukért a gyakorlatlan kezek ügyetlen tulajdonosai a többi vendég által kinevettetett. Ilyen minden feszt nélkülöző pompás multság a legtöbb tisztviselő előtt akkor is ritkaság volt.

Máskor a Budinban épített gyümölcsös-házba vitette vendégeit. A városi gyümölcsös telep első termésének bemutatása címén

gyűjtötte oda jó embereit, köztük a piarista tanárokat, akik nagyszerű barátságban voltak vele, de azért később a „Zala“ ujságnak szünet nélküli izgatása és Pachinger Alajos igazgatónak a politikai gyűlölködő nyomása folytán tevékeny részt vettek a polgármester megbuktatásában.

Szép őszi nap kedvezett a gyümölcsös-házba kirándulóknak, bár a hintók kerekeibe ragadós sár kapaszkodott, mihelyt Sánc mellett letértek az országról. Már messziről szembetűnt, hogy a ház előtti fák között az asszonyok hogyan főzik két óriási üstben a „menázsit“. Bent a szobában pedig a kakukkos óra és az az 1886. évben Alsó-erdőn lőtt vadkannak Pflanzner Gábor rajztanár által preparált fekete feje olyan mulatozást látott, milyen csak ritkán adódik, s mely csak éjfélután szakadt félbe. Már akkor a vadkan rendkívüli ritkaság volt Kanizsa vidékén, bár valamikor elég gyakori lehetett, mint ezt a város határában talált számtalan vadkan agyar bizonyítja, melyekből egy csomó a városi muzeumban is őriztetik.

Hazautazáskor a hat hintó mindkét oldalán egy-egy zsinóros hajdu égő fáklyát vitt egész addig, míg a kavicsozott utra nem értek, hol a feldüléstől nem kellett félni. A lobogó szövetnék fénye és a zajos vonulás hasonlatossá tették az egészet valami középkorbeli várur utazásához. A mulatság annyira sikerült, hogy ivásban edzett régi jóbarátok ismételve bemutatkoztak egymásnak.

Persze ma már mesének tetszik az ilyen mulatozás. Hát még ha fölelevenitenénk a többi színes eseményt, mely Babócsay György tulfinomult érzéséből származott. Hogyan védelmezte a fákat, madarakat, állatokat. Még a város utcáit is beültette fákkal, s ebben a tekintetben Kanizsa a Dunántul legszebb városa lett, mely tavasszal hárs és akác illattal volt teli. Kint pedig a kis-bagolai szöllejében ezerkétszáz gyümölcsfa között négy darab óriási tölgy nyújtotta a magasba koronáját, melyet a Somogy megyéhez tartozó hegyközség mindenáron kivágnatni akart, mert a hernyó nagyon szereti a tölgyet. Babócsay azonban nem engedte prédára a

gyönyörű hatalmas fákat, melyek még abból az időből maradtak meg, amikor a kisbago-lai szőlőhegy erdőség volt. Inkább egész sereg napszámost fogadott, akik minden tavasszal kiirtották a hernyót a magas fákról, s a hegyi elöljáróság nem találhatott okot a határozat végrehajtására. De hogyan is enged-hette volna kidönteni a tölgyeket, hiszen azokra rakott fészket minden évben a fuvo-lázó Aranymáringó? Már pedig az aranyos madár oly csodás művészettel építette fész-két a fa legmagasabb sudarára, hogy a leg-kisebb szellő is ringásba hozta, s a bámuló ember alig győzött látásával betelni.

A tulfinomodott emberek általában szeretni szokták az egész természetet, s osztályos társat éreznek a növényekben is. Babócsay még a karácsonyi fenyőfa életét is megóttalmazta. Edénybe ültetett gyökeres fenyőfát szerzett be minden évben Janda Károly városi kertésztől, s az a kis fa szol-gált egyetlen fiának, Gyurinak, karácsonyfa gyanánt. Az ünnepek után pedig kiültette a fenyőfát Kis-Bagolára, hol egész liget

képződött az esztendőnkint földbe ültetett karácsonyfákból.

A fenyőliget melletti dombon kutyák nyugodtak. Mert a hüséges állatokat sohasem adta Babócsay a gyöpmester kezére, hanem amikor végelgyengülésben kimultak, mindannyit eltakarította a fenyőfák alá, s idővel egész kutyatemető keletkezett a kisbagolai szőlőben. A köznép aztán úgy magyarázta meg, hol fekszik Kis-Bagola: „Ott ahol a kutyatemető van.“ Az egyes kutya-sirokat felirásos rendes siremlékek díszítették. Persze az irások mind németül szóltak, hisz tudvalevő, hogy az ebekkel németül szoktunk beszélni. Egyik emléken az állott: „Caro die blonde“ míg a másikon vers díszelgett: „In dieser Wallhalla, ruhet Caracalla.“ És így tovább, mindenik meg volt jelölve.

Hát még a kis póni ló mekkora becsülésben részesült! A Gyuri gyerek kapta jutalom gyanánt, amiért a gimnázium harmadik osztályát sikeresen elvégezte. Azomban a diák rövid idő múlva ráunt a lovag-

lásra s attól fogva a póni mást nem csinált, mint naponkint kivonult a kocsiba fogott két ló mellett Kis-Bagolára, és ott csikó módra egész nap fickándozott. A lócsiszárok szünet nélkül kérték, hogy adja el a kis paripát, Babócsay azonban semmi árért sem vált meg a lovacskától, mely fiának játszó pajtása volt. A póni lassacskán előregedett, később már a járása is megnehezedett, sőt meg is vakult, de azért állandóan a legfinomabb hegyi szénát kapta mindaddig, míg elhunyt. Ugyvan: elhunyt, nem pedig megdöglött.

De talán legjobban vonzódott a madarakhoz Babócsay. És azok is ragaszkodtak hozzá. Kisbagolai tizenhét holdas birtokán természetesen sok madár tartózkodott. Biztosan megérkezett minden évben a fülemüle család. Mindig ott fészkeltek az alsóház környékén, s az egész tavaszon szünet nélkül dalolta szerelmes nótáit. Cseppet sem félt a ház előtt ozsonnázó vendégektől, kiktől két lépésnyire szünetnélkül csattogtatta gyönyörű énekét.

Ezenkívül a veresbegy is just tartott a kisbagolai tuskulumhoz. A vasajtóhoz közel rakta fészket az üstök alá minden esztendőben, s az ajtón ki és bejáró emberek feje felett a legkisebb félelem nélkül szorgalmasan hordta kicsinyeinek az élelmet. Kint a szőlőben mindig dolgozott egész csapat napszámos, de Babócsay szigoruan megtiltotta nekik a madarak pusztítását, s ez okból a legtökéletesebb bizalom uralkodott madár és ember között.

Persze a vigyázat dacára néha történt valami szerencsétlenség. Egyszer megvérezett fogolyszárnyat lelve fűvön, figyelmes kutatás után a fészek is feltaláltatott. Husz darab pettyes, gyönyörű tojás volt benne. Nyilván költés közben ölte meg és hurcolta el a fészekről az anyamadarat valami menyét. Még pedig csak pár perccel előbb történt a gyilkosság, mert még friss volt a vér a szárnyon.

Babócsay hamar meg szokta találni a kellő intézkedést. Most is azonnal befogatott és szekeren a városba küldötte kocsisát,

hogy egy kotlós-tyukot kutason fel Kanizsán, vásárolja meg bármily áron, s kocsin haladéknélkül hozza el a szállóba, nehogy a fogoly tojások kihüljenek. A hamari intézkedés folytán sikerült kiköltetni tizenkilenc tojást a husz közül, s tyukanyónak ugyancsak fáradságába került a folyton futkározó rakoncátlankodó fogoly-kölykeket rendre szoktatni és felnevelni. De azért fölnövekedtek.

Már javában repült a fogoly csapat, de azért minden napszállatkor a szénás pajtába huzódott éjszakára. S mikor augusztus vége felé durrogtak a fogoly madarakat lödöző hős vadászok puskái, Babócsay akkor is meg tudta ótalmazni védenceit. S ha valaki szóvá tette, hogy jó volna megfogni néhányat pecsenyének a gömbölyüre hizott foglyok közül, hát annak azt válaszolta:

— Nem azért gondoskodtam felneveltetésükről, hogy legyilkoljam őket! Had éljenek Isten nevében!

S a nagy barátkozás egész őszig tartott, mikor a fogoly madarak másvidékre költözése folytán megszűnt az összeköttetés.

Babócsay a legnagyobb könnyűséggel hajtott végre olyan dolgokat, melyekkel más ember alig tudott megbirkózni.

Igy alapította Gördövényi homoki szőlőhegyet, hogy biztosítsa a szőlőbirtokosok termését a fillokszéra ellen.

Aztán Budinban egy nagyobb területet, mely a városnak semmi hasznot sem hozott gyümölcsfákkal beültetett. A gyümölcsös kellő gondozás mellett milliókat jövedelmezhet. Csakhogy utódja vak dühhel mindazt elpusztítani igyekezett, mit Babócsay teremtett, s emiatt a fáknak is szenvedni kellett a politika miatt. Pusztulásra ítélték a már szépen megnőtt gyümölcsfákat.

Az apróbb közlekedési akadályokat a városban szinte észrevétlenül eltávolította. Sáros voltáról messzi földön híres volt Kanizsa. És ő belekezdett az utcáknak téglával kirakásába, s mire bevégeződött a kövezés, akkorra eltűnt a nagy sár.

Százféle intézkedése méltó volna a megemlékezésre. Most azonban csak azt

mondjuk el, hogyan mentette meg Kanizsát a kolera félelmétől.

Kanizsa aránylag elég egészséges város volt a XIX. században. Az 1855-ik év óta kolera alig mutatkozott benne. De azért amikor 1885-ben kolera pusztított Magyarországon, Babócsay polgármester mindent megtett amit a kanizsai orvosok ajánlottak védekezésül: minden háznál megvizsgáltatta a kutak tisztántartását, rendőröket küldött az udvarokba ellenőrizni a szemét eltakarítását, karbolt öntetett az illemhelyekre. Elrendelte az éretlen gyümölcs termékek elkobzását, úgy a legkisebb gyanus esetnek a polgármesternél mint egészségügyi hatóságnál leendő rögtönös bejelentését, a halottkémi jelentéseknek késedelem nélküli bemutatását. Szóval mindent megtett amit abban az időben a pestis távoltartására a ministerek elrendeltek, és amiféle ellenszert az orvosi kar jónak véleményezett. Végül pedig magához hívatta Rácz Antal városi tiszti orvost és Bátorfi Lajost a Zalai Közlöny szerkesztőjét, s lelkükre kötötte, hogy vészhirekkel ne

ijesztgessék a publikumot. A közönség akkor is elég jókor megtudja, hogy kolera van a városban, ha a Budapestre felküldött hullarészekből hivatalosan megállapítják, mert másképp olyan rettegés fogja el a lakósokat, hogy nehányan a félelem miatt is kolerába esnek.

A pestis aztán szépen megjött; egy szegény ember halt bele, de az eset kolera nostrasnak minősítettetett. Pár nap mulva pedig Heinczelman nyugalmazott alezredes Csengeri-utcai háztulajdonos pusztult el ázsiai kolerában. A halottkémi jelentésben is Cholera asiatica volt kitüntetve a halál okául, Babócsay azonnal berendelte Ráczt doktor halottkémet és utasította másik enyhébb halottkém jelentés kiállítására. Ráczt Antal azonban arra hivatkozva, hogy ez már a második koleraeset, vonakodott a halál okának eltitkolásától. De amikor a polgármester megigézte, hogy ha még egy pestis halálozás történik, akkor nyilvánosságra hozzák a veszedelmet, mégis csak irt új halottkémi jelentést. Ezután pedig magához kérte Bátorfi szerkesztőt,

ki mindjárt megjelent, hisz a városházánál egy poros szurdékban böngészte a régi okleveleket mint városi alkalmazott, és figyelmeztette, hogy a publikum megnyugtatóra célszerű lesz a lapban néhány sornyi értesítést közölni, mikép az alezredes halálának oka nem ázsiai kolera. Ez is megtörtént. S miután az egész nyáron nem fordult elő több gyanus eset, így szép csöndesen keresztül éltük a pestist a legkisebb félelem nélkül.

És ennek az esetnek fordítottját is megértük az 1913-ik esztendőben, mikor szintén pestis uralkodott Magyarországnak majdnem minden városában.

Ugyanis Kis-Kanizsán az történt, hogy a Rozmaring utcában hirtelen meghalt egy szegény ember „hányszékelésben“. Utána pedig harmadnapra a felesége szintén abban. Minthogy pedig Kanizsán éppen akkor indult meg egy napilap, a Zalai Hirlap, tehát ennek kapóra jött a félelem és halál, és a szerkesztőnek gondja volt rá, hogy napról-napra riasztó cikkben figyelmeztesse a kolerára az amugy is megrémült kanizsaiakat.

A szerencsétlen családból még élve maradt egy kis lány és a nagymama, kik szintén betegek voltak, mert saját vallomásuk szerint döglött sertés húsból ettek. A Zalai Hírlap egyik nap azt követelte a hatóságtól, hogy az a két szerencsétlen családtag a lakásban csendőri felügyelet mellett akadályoztassék meg az utcára való kilépésben. Ez meg is történt. Közben a polgármester Budapestre küldte a két halottnak belső részeit, hogy hivatalosan megállapítsák a kolerára fenforgását. Vagy tíz nap múlva a fővárosból értesítés jött, hogy a halottak megvizsgálendő részei Pozsonyba tétettek át egy vegyész tanárhoz, minthogy a budapesti vegyészek tulságosan el vannak foglalva az egész országból érkezett kolera-gyanús hullák vizsgálatával.

Igy hát várni kellett, míg majd bizonyosan megtudhassuk, hogy kolerában vagyunk-e.

A hosszú várakozás alatt rémület fojtogatta Kanizsa lakóit. A hírlap már arról cikkezett, hogy a kiskanizsaiakat le kell til-

tani a két városrész között levő ut használatától is, mert azon behurcolják a dögvészt. Ez azonban nem volt megvalósítható, mert a két városrész között nincs több ut. Csakugy máról holnapra pedig nem lehet új utat építeni.

Ellenben az történt, hogy a hivatalos felterjesztésre a minister vesztegzárt rendelt el, melynek folyamányaként kanizsai embernek nem lehetett utazni, mert mindenütt elcsipték, napokig megfigyelés alá vették és karbolos folyadékkal fertőtlenítették és csak a sokféle tortura után lehetett utazni.

Végre ugy két hónap mulva aztán megérkezett a hivatalos megállapítás, hogy Kanizsán meghalt két egyén romlott hus evésétől pusztult el, nem pedig kolerában, s egyuttal a minister feloldotta Kanizsát a vesztegzár alul.

Vagyis a rettenetes pestis veszedelem összes rémségét keresztül éltük, anélkül, hogy kolera lett volna.

De térjüuk vissza Babócsayhoz.

Kis-Bagolán olyasmi is találtatott, amely

Kanizsa környékének az ős-emberek általi lakottságát igazolja, s így Kanizsa történetét sok ezer évvel kiterjeszti.

Ugyanis a krónikairó mint fiatal tanácsos az 1890. év kora tavaszán egyik vasárnap délután Kis-Bagolára gyalogolt Babócsay György polgármesterrel, amikor a szőlőhegy aljába érven, az erős tél után megpuhult földbe besüppedtek a cipők, mire a polgármester bosszankodó nevetés mellett mondta :

— Nézze csak ez a puha föld nagy kárt okozott, mert a mult héten ide öntötte Horváth Miska (a polgármester hajduja) az ős-szes régi cserepet, hogy a kocsi kerekek ne vágjanak nagyon mélyen a földbe. Pedig az az összegyűjtött cserép volt a büszkeségem, melyet vagy tiz esztendőig tartogattam. A présházban a gerenda tele volt rakva az edénydarabokkal, s mindig vártam, hogy valami régiségtudós Kanizsára vetődik, és megállapítja, hogy azok miféle cserepek. Mert bizonyos, hogy történeti fontossággal bírnak.

Aztán elbeszélte a polgármester az ese-

tet, mely sokkal érdekesebb, mintsem gondolná az ember.

Évekkel előbb ugyanis Babócsay György szőlő tőkét ültetett a kisbagolai domb északi oldalán, amelynek aljában pompás forrásvíz fakad a talajból, és ellátja a közeli birtokosokat is ivóvízzel. (A vizet Babócsay kövel foglaltatta körül.)

A szőlő munkások jó mély gödröt ástak, s egyik helyen cserép darabok kerültek fölszínre. A polgármester éppen kint volt Kis-Bagolán, és azonnal intézkedett, hogy vigyázva szedjék ki a cserép edények minden darabját, de az óvatos ásás dacára egész edényt nem találtak, pedig igen nagy mennyiségű égetett cserép került ki a földből.

Az égetett cserép nagy száma azt mutatta, hogy ott okvetlenül valami régi fazekasmester raktára volt. Legfeltűnőbb, hogy a cserép darabok nem bírtak szabályos gömbölyűséggel, hanem rajtuk sok helyütt észrevehető volt a bizonytalan alakítás. Vagyis az a fazekas még nem ismerte a korongot, hanem szabad kézzel illesztette össze a sarat.

S ez lehet az oka, hogy csupa darabokat találtak. Tudniillik a kézzel készített edények bár meg voltak égetve, mindazonáltal az összeillesztés vonalain a több évezredes földben létel alatt megporhanyultak, és darabokra szétomlottak.

— Hát nagyobb cserepeket nem találtak, kérdeztem.

— Akadt a sok között arasznyi széles is, sőt még nagyobb is. Azokon még épségben maradt az őskori fazekas kezének munkája, s a sárdarabok egybeillesztése kivethető volt.

Érdeklődve nézegettem a szekér által teljesen szétzuzott és földbe nyomott cserépdarabokat. Biz az már nagyon apró töredékből állott, és bajosan lehetett valami különöset látni rajtuk.

A hegy oldalán még bizonyosan talál-nánk belőlük?

— Nem hiszem, teljesen kiásattam a földet akkora terjedelemben, ameddig csak akadtunk valamire, s így nem valószínű, hogy többet találhatnánk. Ez azomban nem

zárja ki, hogy valahol a közelben még másik agyagedény raktár ne létezzék.

A polgármesterrel később sokat beszélgettünk a dologról, és sajnálkoztunk, hogy milyen elkallódásnak vannak kitéve a fontos régiségek. Egyszer aztán azt mondta Babócsay:

— Sokat gondolkoztam már, hogy városi muzeumot kellene létesíteni, de nálunk bajosan megy az ilyen. Azomban megpróbálkozunk vele!

Minden haladék nélkül kezdjük meg a gyűjtést, és a következő tisztujítás után helyiséget is szorítunk a városházán. Majd akkor felszereljük a szükséges butorzattal is. No meg arról is gondoskodunk, hogy Kanizsa története meg legyen iratva.

Ettől fogva számíthatjuk a városi muzeum megalapítását, mert Babócsay a rendelkezési alapból megvásárolt minden régi könyvet és rézmetszetet, ami csak a müncheni, brünni, bécsi, pozsonyi antikváriusoknál kapható volt és Kanizsára vagy Zalamegyére vonatkozott. Én meg a helyi ujsá-

gokban hívtam föl a közönséget régiségek ajándékozására.

A publikum ugyan nevezetesebb tárgyat keveset hozott, azomban a jóakarásban nem volt hiány. Az ódondászoktól pedig olyan könyveket és képmetszeteket szereztünk be, milyenek árát ma már nem tudnánk kifizetni, vagy pedig olyan ritkaságok, hogy egyáltalán nem lehet azokat beszerezni.

Azóta a régészet tudománya előre haladott, és ma már meg van állapítva, hogy Babócsaynak igaza volt. A szabad kézzel formált olyan agyagedények korát a tudósok körülbelül Krisztus előtti három-négyezer esztendőre teszik.

Ez pedig közönséges beszédben elmondva azt jelenti, hogy előttünk Kanizsa környékén már éltek emberek hatezer év előtt, vagyis előbb, mint a bibliai zsidó időszámítás szerint a föld megteremtetett. (A zsidó időszámítás szerint földünk 5686 éves.)

E rendkívüli körülmény aztán sokfelé ragadhatja képzeletünket. Valószínű például, hogy Kanizsa egykori vára helyén a mocsár-

ban és vízben megközelíthetetlenül épített lakásokban már abban az időben emberek éltek, s azok számára készültek a fazekas edényei. Vagyis már akkor, mikor részben még kőkorszak volt, már e környéken állandó jellegű tanyát ütöttek az emberek, és kereskedést is üztek.

Persze csere-kereskedésről van szó. A fazekas adott égetett agyag-edényt, és kapott érte olyan tárgyat, melyre neki volt szüksége.

De még mást is elképzélhetünk. Például az őskori ember bizonyosan babonás volt, aki ujholdkor napfelkelése előtt leszállt a kis dombról a forrásvizhez, és az ujholdhoz foházkodva ujedénybe meritett vízzel megmosta a szemét, hogy amint az ujhold szokott erősödni, azon módon a szemek is erősödjenek, és hamarabb észrevegyék a közelgő veszedelmet. Ahogyan ma is megcselekszi a göcseji ember, hogy az ujhold rejtelmes hatalmát a maga részére biztosítsa. Mert hiszen ma is babonások vagyunk.

Dacára annak, hogy csak mostanában kezdjük összegyűjteni a város határában

talált régiségeket, azért mégis van már néhány tárgyunk, melyek ha nem is olyan régiek, mint a kisbalogai agyagedények, de igazolják, hogy évezredek előtt már emberek laktak Kanizsa vidékén.

Ennek bizonyossága az a szép bronzkard, melyet a kanizsai erdőnek Alsó-Nyiresi szélében 1922. év januárban fadöntögetés közben találtak az ügyészségi fogházból dologra kivezényelt rabmunkások.

A kardot az évezredek olyan erős kéreggel vonták be, hogy fadarabnak nézték, és tüzre akarván vetni, nagy nehezen ketté törték. Így derült ki, hogy az eltört helyen valami fénylik tehát érc darab lehet.

A ritka leletről dr. Szabó Lajos ügyéségi elnök tudomást nyervén, azonnal intézkedett annak Samu József kanizsai kolompár általi kitisztításáról, és a városi muzeumba helyezéséről. A bronz-kard legalább kétezer éves.

Ezenkívül van bronz korból egy fokos, melyet pár év előtt a kanizsai Alsó-erdőben találtak, s későbbi korból való néhány díszes bronz tárgy, melyek a kanizsai vár he-

lyén kiharított új vásártéren 1920 májusban kerültek fölszínre.

De hát ezek rendezéséhez néhány szoba és állandó évi költség volna szükséges. Meg aztán munkaerő. Azonban ezek teljesen hiányoznak, s egy Babócsay György tudása és erélye kellene a megvalósításhoz.

S akkor bizonyosan meg lenne íratva Kanizsa története is.

Végül még meg kell említenünk, hogy e krónikában foglalt három Babócsaynak olajfestésű képe megvan a család birtokában. Bizony megérdemelné mindahárom, hogy a múzeum részére legalább másolatban megszerezzük. De hát a múzeum rendelkezésére már öt év óta nem adott a város egyetlen fillért sem, sőt fűtést és világítást sem, és csupán a jó Isten tudja, hogy ennek dacára miként lehet fentartani.

Babócsay György 78 éves korában 1913-ban halt meg, vagyis száz évvel azután mint nagyapja Kanizsára költözött.

Ugyanabban az évben halt el az a „Reform-párti“ polgármester, aki Babócsayt

kibuktatta a polgármesteri székből. De amig Babócsay György tetemét a nagyapjától örökölt háznak udvarán a terebélyes diófa árnyékában szentelték be, addig a Reform-párti polgármester holttestét a város közgyűlési dísztermében ravatalozták fel, s úgy temették el a város költségén mint valami fejedelmet. Oly nagy volt a temetési költség, hogy kifizetését három évi költségvetésbe kellett felosztani.

Babócsay Györgynek sok gyanusítást és rágalmozást kellett szenvednie életében, de a temetése olyan egyszerűen fönséges volt, amilyen megillet egy igazi nagy embert.

Halis István könyvei:

Szines Mozaik Nagykanizsa történetéből.

Dalmáciában. Adatok az ötvenes évek történetéhez.

A Ferenc-rend kanizsai zárdája. Tanulmány Kanizsa történetéből.

Az ősmagyarok nyomai. Történetünk néhány rejtélyének magyarázata.

Hajnal van. Elbeszélések.

Ellenség kezében. Történeti vigjáték.

Karbunkulus. Regény két kötetben.

Zalai krónika 5 füzetben.

Kétszáz év előtti **Aranykeresztesek és boszorkányok** regény egy kötetben.

Kis ember nagy bottal. Háborus idill.

E könyvek megrendelhetők a szerzőnél
Nagykanizsán.

